

पीक संरक्षण

मावा किडीपासून पिकाचे संरक्षण करण्यासाठी निंबोळी अर्क ५ टक्के किंवा व्हाटीसिलीअम लेकेनी ४ ग्रॅम प्रति लिटर पाण्यातून फवारावे. मावा जास्त प्रमाणात असेल तर डायमेथेएट ०.०३ टक्के (५०० मिली) प्रति हेक्टर ५०० लिटर पाण्यातून फवारावे. हे रासायनिक किटकनाशक फवारल्यानंतर ७ दिवस जनावरांना हिरवा चारा घालू नये.

उत्पादन

ओट पिकापासून एकच कापणी घेतल्यास सरासरी ४०० ते ४५० क्विंटल/हेक्टर, तसेच दुबार कापणी पहिल्या कापणीनंतर ४५ ते ५० दिवसांनी घेतल्यास एकूण ५५० ते ६०० क्विंटल हिरव्या चान्याचे उत्पादन मिळते.

कापणी

हिरव्या चान्यासाठी भरपूर उत्पादन तसेच चान्याचा सकसपणा या गोष्टींचा सर्वांगीन दृष्टीने विचार केल्यास ओट या चारापिकाची एकच कापणी घ्यावयाची असेल, तर ती पिक पन्नास टक्के फुलोऱ्यात असताना (पेरणीपासून ७० ते ७५ दिवसांनी करावी व त्याद्वारे या पिकाचे ४०० ते ४५० क्विंटल असे भरपूर उत्पादन मिळते. शिवाय चारा वाळवून अथवा भूसा करून ठेवता येतो आणि हा चारा कडब्यापेक्षा उत्तम, सरस व पोष्टिक असतो.

दुबार कापणीस योग्य असणाऱ्या वाणांच्या बाबतीत दुसऱ्या कापणीचे उत्पन्न चांगले येण्यासाठी पेरणी आगदी वेळेवर म्हणजे ऑक्टोबर अखेर ते नोव्हेंबरच्या पहिल्या पंधरवड्यात करावी व त्याची पहिली कापणी पेरणीनंतर ५० ते ५५ दिवसांनी आणि दुसरी कापणी ४५ ते ५० दिवसांनी केल्यास हेक्टर ५५० ते ६०० क्विंटल हिरवा चारा मिळतो.

घोषणामूल्ये

५०% फुलोऱ्यातील ओटच्या हिरव्या चान्यात, प्रथिने ८ ते ९%, काष्टमय पदार्थ-३५.९%, स्निग्ध पदार्थ -९.८%, खनिजे-१०.९% व पिष्टमय पदार्थ-४५.५% असतात.

हिवाळी चान्यासाठी ओटची लागवड

महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी
गतिमान वैरण विकास कार्यक्रम (२०११-१२)
राष्ट्रीय कृषि विकास योजना

प्रकाशक

डॉ. रावसाहेब भारूड

प्रमुख
वनस्पतीशास्त्र विभाग, म.फु.कृ.वि., राहुरी

लेखक

प्रा. शिवाजीराव व दमामे
प्रा. सर्फराज ह. पठाण
डॉ. आण्णासाहेब वा. तांबे
प्रा. अजित ह. सोनोने

संपादक

डॉ. हरी मोरे

संचालक, विस्तार शिक्षण, म.फु.कृ.वि., राहुरी

सहसंपादक

डॉ. मिल्हीद अहिरे

प्रसारण केंद्र, म.फु.कृ.वि., राहुरी

संपर्क

चारा पैदासकार

अखिल भारतीय समन्वित चारापिके संशोधन प्रकल्प
म.फु.कृ.वि., राहुरी - ४१३ ७२२
☎ बियाणे विभाग - ०२४२६ - २४३ ३५५

प्रति -२०००

म.फु.कृ.वि./विस्तार शिक्षण/प्रकाशन क्र. ७९५/मार्च २०१२

हिवाळी चान्यासाठी ओटची लागवड

अखिल भारतीय समन्वित चारा पिके संशोधन प्रकल्प

महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ,

राहुरी - ४१३ ७२२

हिरवाळी चाऱ्यासाठी ओटची लागवड

ओट हे गहू पिकासारखे दिसणारे परंतु गव्हापेक्षा थोडे उंच वाढणारे महत्वाचे चारा पीक आहे. काही भागात या पिकास सातू म्हणूनही ओळखतात. या पिकास थंड हवामान चांगले मानवते म्हणून ओट या पिकाची पेरणी रबी हंगामात प्रामुख्याने उत्तर भारतात जास्त प्रमाणावर केली जाते. अलिकडे महाराष्ट्रात ओट या पिकाखालील क्षेत्र झपाट्याने वाढू लागले आहे. ओटचा चारा हा उत्पादनक्षम पोषक आणि चविष्ठ असून त्याचा वापर जनावरांना हिरवा चारा, वाळलेली वरण, मूसा अथवा मूरघास म्हणून सुध्दा केला जातो.

ओट हे तुणधान्य वर्गातील चांगल्या प्रतीचे हिरवा चारा देणारे, १५० सें.मी. पर्यंत उंच वाढणारे आणि भरपूर फुटवे देणारे पीक आहे. या पिकाची खास वैशिष्ट्ये म्हणजे याचा पाला हिरवागार, रसाळ, रूचकर व पौष्टिक असून खोड देखील मऊ, रसाळ व लुसलुसीत असते. त्यामुळे हिरवा चारा जनावरे आवडीने खातात. या पिकाच्या चाऱ्यात कोणतेही अपायकारक द्रव्ये नसल्याने तो कोणत्याही अवस्थेत जनावरांना खाऊ घातला तरी धोका निर्माण होत नाही. दुग्ध्या जनावरांना या पिकाचा चारा दिल्यास दुधाच्या प्रमाणात वाढ तर होतेच शिवाय दुधातील स्निग्धांशाचे प्रमाणही वाढते, म्हणून अशा बहुगुणी चारा पिकाच्या पेरणीचे तंत्रज्ञान भरपूर हिरवा चारा उत्पादनाच्या दृष्टीने प्रत्येक दुग्धोत्पादक शेतकऱ्यांना अवगत असणे अगत्याचे आहे.

जमिन व हवामान

ओट हे चारा पीक क्षारयुक्त अथवा पाणथळीच्या जमिनी वगळून इतर सर्व प्रकारच्या जमिनीत घेतले जाते. पाण्याचा उत्तम निचरा असणारी जमिन या पिकास चांगली मानवते. या शिवाय खत व पाणी पुरेशा प्रमाणात उपलब्ध असल्यास हलक्या जमिनीतही या पिकाची लागवड यशस्वीरित्या करता येते. मात्र अशा जमिनीत चाऱ्याचे उत्पादन थोडे कमी मिळते.

ओट हे थंड आणि उबदार हवामानात चांगले येते. कमी थंडी अथवा जास्त दमट हवामान या पिकास अपायकारक ठरते.

पूर्व मशागत

ओट हे तंतुमय मुळे असणारे चारा पीक आहे. जमिनीत हवा खेळती राहण्याच्या दृष्टीने एक खोल नांगरट करून १ ते २ कुळवाच्या पाळ्या घालून जमिन भुसभुशित करावी. जमिनीचा चढ-उतार लक्षात घेता पिकास समप्रमाणात पाणी देण्याच्या दृष्टीने ६ ते ७ मीटर लांब व ३ ते ४ मीटर रूंद वाफे तयार करावेत.

बियाणे व पेरणी

या पिकास थंड हवामान चांगले मानवत असल्यामुळे ओट पेरण्यापासून ते पुर्णवाढ होईपर्यंत पिकास जास्तीत जास्त थंडीचा कालावधी मिळणे आवश्यक आहे. शिवाय दुबार कापणी चांगली घेण्याकरिता या पिकाची पेरणी ऑक्टोबर अखेर ते नोव्हेंबरच्या पहिल्या पंधरवड्यापर्यंत करावी. पेरणीसाठी हेक्टरी १०० किलो उत्तम प्रतीचे बियाणे वापरावे. पेरणी ३० सें.मी. अंतरावर करावी अथवा बियाणे फोकून सारे पाडावेत व दंड पाडून पाणी द्यावे.

सुधारित वाण

शेतकरी बांधवांनी हिरव्या चाऱ्यासाठी फुले हरिता (आर.ओ.-१९) केन्ट, युपीओ-०४-१, जे.एच.ओ.२००४-४, जे.एच.ओ.-७२२, युपीओ-८५१ इत्यादी सुधारित वाणांचा वापर करावा.

खत व्यवस्थापन

अधिक पोषक हिरवा चारा उत्पादनासाठी योग्य खतांची मात्रा वेळीच देणे गरजेचे आहे. त्याकरिता पेरणीपूर्वी हेक्टरी ३ ते ४ टन चांगले कुजलेले शेणखत अथवा कंपोस्ट खत जमिनीत मिसळावे. एक कापणी घ्यावयाची असल्यास पेरणीपूर्वी हेक्टरी ४० किलो नत्र + ५० किलो स्फुरद व ४० किलो पालाश द्यावे. नत्र खताचा दुसरा हप्ता हेक्टरी ४० किलो पेरणीनंतर २५ ते ३० दिवसांनी खुरपणीनंतर द्यावा. तसेच दुबार कापणीस योग्य असणारे वाण उदा. फुले हरिता (आर.ओ.-१९), केन्ट या करिता हेक्टरी १२० किलो नत्र तीन समान हप्त्यात म्हणजे ४० किलो नत्र + ५० किलो स्फुरद व ४० किलो पालाश पेरणीच्या वेळी, ४० किलो नत्र पेरणीनंतर २५ ते ३० दिवसांनी व उर्वरित ४० किलो नत्र पहिल्या कापणी झाल्याबरोबर द्यावा. म्हणजे उत्पादनात अधिक भर पडण्यास मदत होईल.

आंतर मशागत

पीक तण विरहीत ठेवण्यासाठी एक खुरपणी ३० दिवसांच्या आत करावी.

पाणी व्यवस्थापन

जमिनीच्या मगदरानुसार व पिक वाढीच्या अवस्थेनुसार दर १० ते १२ दिवसांच्या अंतराने पाणी द्यावे.